

Motion till riksdagen

1989/90:A122

av Börje Hörnlund m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:125 Förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

I. Allmänt

I proposition 1989/90:125 med förslag om tilläggsbudget II för innevarande budgetår läggs bl.a. vissa förslag som rör arbetsmarknads- och miljö- och energidepartementens ansvarsområden. Inom arbetsmarknadsdepartementets ansvarsområde föreslås en medelsanvisning om 158,6 milj. kr. för innevarande budgetår till vissa regionalpolitiska insatser.

Inom miljö- och energidepartementets ansvarsområde tas vissa frågor upp som rör Vattenfalls verksamhet. Bl.a. begärs att riksdagen skall godkänna förändringar i Vattenfalls investerings- och finansieringsplan samt bemyndiga regeringen medge att Vattenfall avyttrar aktier i SwedeGas AB resp. förvärvar aktier i NEX AB.

Vi vill i detta sammanhang erinra om att vi från centerpartiets sida i anledning av de regional- och näringspolitiska propositionerna lagt omfattande förslag som syftar till ett utvecklat och breddat näringsliv och en förbättrad infrastruktur i utsatta regioner, där bl.a. Bergslagskommunerna föreslås ingå i resursområdet.

II. Arbetsmarknadsdepartementet

Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland

I propositionen föreslås bl.a. att 158,6 milj. kr. skall anvisas till vissa regionalpolitiska insatser i vissa Bergslagskommuner resp inlandskommuner i Norrland.

Bakgrunden är att i det s.k. "Bergslagspaketet" (prop 1987/88:64) förutsettes att Asea Brown Boveri (ABB) skulle utvidga sin verksamhet i Ludvika kommun i syfte att antalet sysselsättningstillfällen i kommunen skulle öka med ca 500 personer. ABB har dock sedermera anmält att målsättningen inte kan fullföljas. I stället konstateras i propositionen att antalet jobb i Ludvika kommun minskat med ca 200.

Föredraganden understryker dock att fortsatta insatser för att öka antalet arbetstillfällen i Ludvika är nödvändiga. Enligt föredraganden har en överenskommelse slutits med ABB innebärande att bolaget skall "anstränga sig

för att nå upp till den tidigare sysselsättningsnivån" i Ludvika kommun. ABB kommer även att tillskjuta 15 milj. kr. till en "arbetsgrupp", vars syfte är att "bredda arbetsmarknaden genom etablering eller expansion av andra företag".

Mot denna bakgrund förordar föredraganden att återstoden (188,6 milj. kr.) av de medel som anvisats för att underlätta ABB:s expansion i Ludvika kommun inte tas i anspråk för detta ändamål.

Av dessa medel föreslås som ovan nämnts 158,6 anvisas för vissa regionalpolitiska insatser, varav 15 milj. kr. får disponeras av den "arbetsgrupp" som avses bildas. Propositionens förslag innebär således att 30 milj. kr. av tidigare anvisade medel, såvitt vi kan bedöma av de knapphändiga uppgifterna, ej avses utbetalas över huvud taget.

Från centerpartiets sida kritiserade vi skarpt den inriktning Bergslagspaketet hade (motion 1987/88:A29). Vi konstaterade därvid att "huvudförslaget" i propositionen i likhet med tidigare regeringsförslag gynnade ett stort företag, då ABB fick ett betydande stöd. Insatserna i "paketet" var dessutom koncentrerade till viss orter och kommuner i Bergslagen.

Vi underströk i motionen att inriktningen av åtgärderna borde mer ha inriktats mot att förbättra de mindre och medelstora företagens förutsättningar och villkor samt fördelats mer rättvist mellan Bergslagskommunerna. Vi pekade bl.a. även på de förslag som vi lagt om kraftigt förstärkta ekonomiska insatser för en förbättrad infrastruktur.

Vi kan konstatera att vår bedömning att den socialdemokratiska regeringens och den dåvarande industriministerns förslag sannolikt inte skulle få avsett resultat, var riktig. En långsiktigt hållbar utveckling för regionalt utsatta regioner som Bergslagen erhålls först med ett differentierat och diversifierat näringsliv med många små och medelstora företag.

Enligt propositionens förslag ankommer det på regeringen att närmare utforma riktlinjer för hur anvisade medel skall användas. Förutom de 15 milj. kr. till "arbetsgruppen för en breddad arbetsmarknad" ger föredraganden inga antydningar om på vilket sätt medlen avses utnyttjas.

Enligt vår mening bör återstoden av tidigare anvisade medel för lokaliseringsbidrag och sysselsättningsskapande medel i Bergslagen och i norra Sveriges inland utnyttjas i sin helhet, dvs. 188,6 milj. kr.. Vi kan acceptera att 15 milj. kr. av dessa medel får disponeras av den planerade arbetsgruppen i enlighet med föredragandens förslag.

Vi anser vidare att riksdagen bör ange riktlinjer för hur resterande 173,6 milj. kr. skall användas. Dessa medel bör även satsas i Bergslagen beroende på att när den ursprungliga medelsanvisningen beslutades var målsättningen att öka antalet sysselsättningstillfällen i vissa Bergslagskommuner i syfte att motverka de negativa effekterna av personalminskningarna vid Domnarvets järnverk och nedläggningen av gruvan i Grängesberg.

Resterande medel bör därför enligt vår mening således nyttjas till insatser avsedda att utveckla och bredda näringslivet i Bergslagen. I enlighet med vad vi anförde när "paketet" lades bör medlen kunna användas för regionalpolitiska och sysselsättningsskapande insatser i hela Bergslagsregionen.

De medel, som nu finns tillgängliga, kan enligt vår mening ses som en engångsanvisning för vissa speciella ändamål, vars genomförande sträcker sig

över flera budgetår. Målsättningen måste därvid vara att öka antalet arbets-tillfällen i delar av Bergslagen där sysselsättningsgraden är lägst.

Vi kan vidare konstatera att överenskommelser med storföretag i bästa fall bara är kortsiktiga lösningar som inte löser regionalt utsatta orters och kommuners långsiktiga strukturproblem. Vi anser därför att tillgängliga resurser skall användas för att förbättra småföretagens villkor resp. för satsningar på projekt som syftar till regional utveckling i vid mening och inte enbart är inriktade mot företagssektorn.

– Utbildning

Enligt vår mening har närhet till utbildning en avgörande betydelse för möjligheterna till en positiv utveckling i en kommun. Framför allt förutsätter de ökande kraven på kunskap och kompetens närhet till gymnasieutbildning och en bättre samverkan med det lokala näringslivet. Det är därför viktigt att resurser finns för satsningar på lärlingsutbildning, företagsförlagd utbildning, fort- och vidareutbildning m.m. Samverkan mellan skola och arbetsliv kan också öppna möjligheter till gymnasieutbildning för orter som saknar egen skola.

Hög kompetens har stor betydelse för att tekniska landvinningar skall kunna få gemenslag. En väg att förbättra tillgången på mer kvalificerade tekniker, ingenjörer och ekonomer är dessa gruppers möjligheter till vidareutbildning. En sådan utbildning skulle underlätta för företagen att få kvalificerad personal. Vi anser därför att en vidareutbildning på mellannivå, baserad på gymnasier och berörda regionala högskolor, bör kunna ske.

Vi anser att 20 milj. kr. bör anvisas i syfte att förbättra möjligheterna till gymnasieutbildning och vidareutbildning i Bergslagen i enlighet med vad som ovan anförts. Dessa medel bör fördelas av skolöverstyrelsen i samråd med berörda länsorgan och kommuner.

– Satsa på kooperation

Enligt vår mening är den kooperativa företagsformen en i dessa sammanhang underskattad möjlighet till att åstadkomma en positiv regional utveckling. De medel som anvisas för stöd och rådgivning för kooperativ verksamhet är också ringa.

Under senare år har etablerats 13 regionala centra eller lokala utvecklingscentra för kooperativ verksamhet med stöd från kooperativa rådet. Det ekonomiska stödet uppgår årligen till 5 milj. kr. varav hälften från staten. Detta skall jämföras med att det övriga företagsstödet för rådgivning, bl.a. via utvecklingsfonderna, uppgår till ca 200 milj. kr.

Vi anser därför, i syfte att utveckla och bredda den kooperativa verksamheten i Bergslagen, att ett engångsanslag om 25 milj. kr. skall avsättas, vilket får användas som stöd till såväl befintliga som eventuella nyetableringar av regionala och lokala utvecklingscentra för kooperativ verksamhet i Bergslagskommunerna. Dessa medel bör fördelas av Kooperativa Rådet i samråd med berörda länsstyrelser och utvecklingsfonder i Bergslagslänen.

– Prospekteringsverksamhet

I motion 1987/88:A29 betonade vi även bl.a. vikten av en fortsatt mineral- och prospekteringsverksamhet i Bergslagen. Vi framhöll i motionen vikten av att kunskap och kompetens kan bibehållas inom gruvnäringen för att möjligheterna till gruvbrytning i Bergslagen långsiktigt skall finnas kvar.

En framgångsrik och fungerande prospekteringsverksamhet måste kunna bedrivas under flera år, och användningen av de medel som anvisas bör därför inte begränsas till innevarande budgetår. Vi anser att 30 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

– Landsbygdsutveckling

Vi har i annat sammanhang lagt förslag om kraftfulla och omfattande insatser för landsbygdsutveckling. Bl.a. har vi föreslagit att 750 milj. kr. avsätts för detta ändamål och även redovisat ett konkret åtgärdsprogram. I detta sammanhang vill vi ta upp vissa frågor som rör kultur- och energiområdena.

– Kultur

Det statliga stödet för insatser på kulturområdet kommer att förstärkas. De statliga bidragen till denna verksamhet förutsätter emellertid att landsting och, i förekommande fall, kommuner kan ställa upp med motsvarande ekonomiskt stöd. Enligt vår mening är en väsentlig del i en positiv landsbygdsutveckling och en levande landsbygd ett breddat och vitalt kulturliv. I linje med våra förslag i vår tidigare motion bör medel för kulturella insatser anvisas för projektstöd och annan kulturverksamhet till landstingen i Bergslagen. Vi föreslår att 40 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

– Energi

Resterande medel (43,6 milj. kr.) bör enligt vår mening tillföras SIND för fördelning till berörda länsorgan och avse satsningar som innebär att alternativa energislag används och utvecklas. Inom detta område finns i Bergslagen en betydande potential, framför allt vad beträffar möjligheterna inom jord- och skogsbruk. Omställningen av jordbruket riskerar medföra att jordbruket i många skogs- och mellanbygder inte kan drivas vidare och alternativa möjligheter att utnyttja åkermarken måste skapas. I annat fall riskeras möjligheterna till en dräglig utkomst ryckas undan och många bygder avfolkas helt.

Anslagsfrågor

Vi föreslår således att 188,6 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget II för innevarande budgetår för ovan redovisade ändamål. Det bör ankomma på regeringen att med ledning av vad vi anfört i motionen utforma de närmare riktlinjerna för hur medlen skall användas. Vi anser vidare att dessa medel måste få utnyttjas under en femårsperiod, dvs. längst t.o.m. budgetåret 1993/94.

Inledning

Innebörden i regeringens förslag på energiområdet har en långt större principiell räckvidd än enbart en inbjudan till riksdagen att bemyndiga regeringen att medge vissa förändringar i Vattenfalls aktieinnehav.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen påtalat att den socialdemokratiska energipolitiken sedan regeringsskiftet 1982 har kännetecknats av mycket utredande, få visioner och knappast några konkreta beslut om det framtida energisystemets utformning. Utvecklingen har därför i hög grad styrts av de stora aktörerna på energimarknaden, t.ex. olje- och kraftföretagen.

De stora miljöhoten såsom t.ex. växthuseffekten och skador på ozonskiktet innebär att det blir allt tydligare att det krävs ett mer miljöanpassat energisystem. För detta krävs konsekvent energipolitik och stor politisk handlingskraft som den socialdemokratiska energipolitiken helt saknar.

Vi har från centerpartiets sida i annat sammanhang redovisat vår grundläggande syn på hur förnyelsen av energisystemet bör ske. Långsiktigt måste energisystemet bygga på effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemsk förnybar energi. Detta innebär bl.a. att biobränslen, vindkraft och solenergi samt effektivare energianvändning måste få väsentligt högre prioritet än satsning på naturgas eller annan gas baserad på fossila bränslen.

Vi vill i detta sammanhang i anledning av de frågor som aktualiseras i tilläggsbudgeten kort redovisa vår syn på i vilka former och i vilken omfattning naturgas bör utnyttjas resp. utformningen av elproduktionssystemet och de skatteregler som bör gälla vid elproduktion.

– Naturgas

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen betonat att introduktionen av naturgas inte får ske på ett sådant sätt att biobränslemarknaden försvinner. Detta innebär att användning av naturgas bör ske i begränsad omfattning och endast i storstadsregionerna, där biobränslen inte är ett realistiskt alternativ.

Det är av avgörande betydelse för omställningen av energisystemet att investeringsbeslut inte fattas som innebär långsiktiga låsningar och försvårar eller omöjliggör en förnyelse av energisystemet, där biobränslen har en central roll. Det finns många som förordar en satsning på naturgas i första hand och därefter i slutet på 90-talet en ökad satsning på biobränslen. Detta är en förödande strategi. Det krävs mångmiljardinvesteringar för att bygga ut ett nät av gasledningar. När de investeringarna är gjorda kommer biobränslena att få konkurrera med gasens rörliga kostnader. Samma bindningar sker här som tidigare skett i kärnkraften. Låsningen till gasinvesteringarna kommer att förhindra användningen av de totalt sett billigare biobränslena.

Det är nödvändigt att bioenergi prioriteras före naturgas och att bioenergi får möjlighet att konkurrera på minst samma villkor som naturgasen. Bioenergins miljövärde måste fullt ut återspeglas i energiskatter och miljöavgifter.

– Elproduktionssystemet m.m.

Vi har i annat sammanhang redovisat vår syn på utformningen av det framtida elproduktionssystemet och inriktningen av Vattenfalls investeringsplaner. Vi har därvid framhållit att kondenskraftproduktion är det minst effektiva sättet att producera el. Verkningsgraden är mellan 35 och 50 % beroende på anläggning. Vi har även redovisat alternativa lösningar för att tillgodose det behov av ny produktionskapacitet som kan uppstå. Vi anser att ny produktion bör baseras på kraftvärme, vindkraft och i någon mån vattenkraft. Några nya kondenskraftanläggningar bör därför inte byggas.

Vi har även i annat sammanhang krävt att energibesiktningen skall utformas så att tillfört bränsle effektivt utnyttjas och att nuvarande regler som starkt missgynnar samproduktion av el och värme ändras och en lika beskattning av bränslet sker oavsett om det utnyttjas för att producera el eller värme.

Försäljning av aktier i SwedeGas AB

I proposition 1989/90:125 föreslås att Vattenfalls ägarandel i SwedeGas minskar från dagens 85 % till 40 %. Nya ägare blir Sydkraft 15 %, MNG 15 % och en industrigrupp i huvudsak bestående av privata kraftföretag 15 %. Shell behåller sin andel på 15 %.

Det kan tyckas vara positivt att Vattenfalls maktkoncentration minskar och att det sker en breddning av ägandet. Denna s.k. ägarspridning innebär dock en koncentration av kraftintressen i SwedeGas. Tidigare var ca 50 % av de svenska kraftföretagen företrädare i SwedeGas genom Vattenfall. Med den nya ägarstrukturen blir alla svenska kraftintressen av betydelse företrädare i SwedeGas. Även användarsidan knyts upp genom det kommunägda MNG. Detta innebär att den förhärskande "elkulturen" breder ut sig över ytterligare ett energislag. Denna kraftsamling och maktkoncentration är självklart ett kraftfullt instrument för att genomföra en omfattande introduktion av naturgas. Om inte denna organisation ges mycket tydliga spelregler i en kraftfull och konsekvent energipolitik är risken uppenbar att kärnkraftsberoende kommer att ersättas av ett naturgasberoende och den grundläggande målsättningen för en långsiktig energipolitik, nämligen effektivare energianvändning och övergång till förnybar energi, kommer inte att prioriteras.

Centerns bedömning är att en försiktig satsning på naturgas i storleksordningen 15-20 TWh i storstadsområdena kan vara motiverad för att underlätta kärnkraftsavvecklingen. En större satsning, som tydligt förespråkas i propositionen, innebär enligt vår mening att ett optimalt utnyttjande av i första hand bibränslen och effektiv energianvändning omöjliggörs.

Centern kan acceptera den föreslagna ägarstrukturen i SwedeGas under förutsättning att riksdagen samtidigt gör ett klart uttalande att förnybar energi och effektivare energianvändning kommer att prioriteras före naturgas (fossilgas) och att energipolitiken konsekvent kommer att utformas för att nå detta mål. En viktig förutsättning är också att lika beskattning/avgifter utgår oavsett om bränslen används för värme eller elproduktion.

NEX-projektet har i olika produktionskoncept funnits i mer än tio år. Den aktuella utformningen innebär att en betydande elproduktion i kombination med begränsad produktion av hetvatten, ånga, vätgas och bränslegas planeras. Det nuvarande konceptet har miljöfördelar framför de tidigare koncept som presenterats.

NEX-anläggningen är som elproducent effektivare än ett kondenskraftverk, vilket medför motsvarande lägre koldioxidutsläpp. Reningsgraden vad avser svavel, kväveoxider och tungmetaller är av hög klass. Utnyttjandet av restoljor som råvara för förgasning innebär sannolikt en miljömässigt bättre användning än om restoljorna exporteras. Det lämnas dock inga garantier för att restoljor blir den dominerande råvaran. Även kol nämns som alternativ liksom import av råolja av Orinocotyp.

Det är klart positivt om inom landet med miljömässigt bästa teknik kan slutanvändas de restprodukter som uppkommer inom den svenska oljeindustrin. Det är dock en förutsättning att dessa restprodukter minimeras genom tillräcklig och högkvalitativ avsvavlingskapacitet.

Enligt centerens bedömning behövs såsom ovan redovisats ingen kondenskraft som basproduktion för att ersätta kärnkraften. Vi kan konstatera att NEX-projektet inte innebär en fullvärdig samproduktion av värme och el. Totalverkningsgraden ligger betydligt under kraftvärmeverkets 80–90 % verkningsgrad.

Nu gällande och i miljöavgiftsutredningen föreslagna energiskatter och miljöavgifter gynnar på ett helt oacceptabelt sätt encrigslösande och miljökrävande kondenskraftverk. Vi anser mot denna bakgrund att så länge detta förhållande bibehålls bör inte NEX-projektet komma till stånd eller Vattenfall ges tillstånd att förvärva aktier i projektet. Det finns med nuvarande skatteregler inga starka ekonomiska motiv för Vattenfall som blivande huvudägare att aktivt verka för ett ökat värmeutnyttjande. Risken är uppenbar att NEX-projektets elproduktion i huvudsak blir kondenskraft och då är projektet enligt centerens mening inte acceptabelt.

I det fall riksdagen samtidigt fattar beslut om en lika beskattning av bränslen oavsett om de används för värme eller elproduktion skapas starka ekonomiska motiv för en ökad samproduktion av el och värme. Kommande koldioxidavgift bör kunna återföras till kraftproducenterna enligt den modell som centerens representant i MIA har redovisat i sin reservation.

Om Vattenfall är berett att genomföra NEX-projektet efter ovan föreslagna förändring av bränslebeskattningen anser centern att projektet bör få genomföras och riksdagen bemyndiga regeringen att medge Vattenfall förvärva aktier i NEX AB.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:125 i denna del till Särskilda regionalpolitiska insatser och sysselsättningskapande åtgärder i Bergslagen på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 beslutar anvisa ett reservationsanslag om 188 600 000

kr. samt att anvisade medel får utnyttjas för avsett ändamål t.o.m. budgetåret 1993/94 i enlighet med vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om såväl formerna för fördelning som inriktning av föreslagen anvisning till särskilda regionalpolitiska insatser m.m. i Bergslagen.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om inriktningen av förnyelsen av energisystemet och naturgasens roll samt uttalar att förnybar energi och effektivare energianvändning skall prioriteras före naturgas.¹]

[att riksdagen beslutar att bränsle för el- resp. värmeproduktion beskattas lika i enlighet med vad som anförs i motionen.¹]

[att riksdagen – vid avslag på yrkandena 3 och 4 – avslår proposition 1989/90:125 såvitt avser godkännande av investerings- och finansieringsplan för Vattenfallskoncernen, begäran om bemyndigande för regeringen att medge Vattenfall avyttra aktier i SwedeGas AB resp. förvärv av aktier i Nynäs Energy Chemicals Complex NEX AB i enlighet med vad som anförs i motionen.¹]

Mot. 1989/90
A122

Stockholm den 4 april 1990

Börje Hörnlund (c)

Kersti Johansson (c)

Roland Larsson (c)

Sven-Olof Petersson (c)

Kjell Ericsson (c)

Håkan Hansson (c)

Marianne Andersson (c)

i Vårgårda

Per-Ola Eriksson (c)

Göran Engström (c)

Gunhild Bolander (c)

Ivar Franzén (c)

Jan Hyttring (c)

¹ 1989/90:N71

